

Загородня А. А.,

УДК 340.12.01

д-р пед. наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти,
Інститут педагогіки Національної академії
педагогічних наук України, м. Київ

**ПИТАННЯ АНТРОПОЛОГІЧНИХ СМИСЛІВ ОСВІТИ
І ВИХОВАННЯ В СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОМУ
ДИСКУРСІ В. ВИННИЧЕНКА І М. ШЛЕМКЕВИЧА
У СУЧАСНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ**

На сучасному етапі реформування життя суспільства висунуто високі вимоги до системи освіти, існує нагальна потреба не тільки в ретельній фаховій підготовці молоді, але й у розширенні світогляду, сучасного професійного мислення, високої освіченості, індивідуального усвідомлення значення загальнолюдських цінностей. У процесі отримання освіти особистість знайомиться з тим, що принцип пріоритету загальнолюдських цінностей закладено в стратегію і тактику реформування системи освіти. Нова ієрархія цінностей, у якій загальнолюдське стоїть на першому місці, – методологічна ідея, закладена в національні закони, концепції, програми у сфері виховання й освіти.

Людина – це сфера свободи, її поведінку не можна передбачити за законами механістичного детермінізму. Освітня парадигма – це спосіб діяльності конкретного педагогічного співтовариства в конкретну епоху. Зміна освітньої парадигми – це і є зміна соціокультурного типу освіти. Наприкінці ХХ - початку ХХІ століть освіта зазнає певні глибокі зміни, що актуалізує появу нової галузі наукового знання – філософії освіти, яка покликана виробити нові освітні методи, нові підходи, нову технологію процесу отримання знання. Це пов'язано з тим, що суспільство під впливом науково-технічної революції набуває інформаційного характеру, що визначає нові тенденції розвитку сучасної освіти та основні завдання філософії освіти – виявлення вихідних культурних цінностей і основоположних світоглядних установок освіти і виховання, відповідних тим вимогам, які об'єктивно висувуються перед особистістю в умовах сучасного суспільства. І сьогодні такою підставою для вироблення цільових орієнтирів сучасної освіти є антропологічна установка як домінанта культури епохи постмодернізму. Питання антропологічних смислів освіти і виховання нині стало одним із способів гуманізації освіти і виховання, укорінення особистісно-

орієнтованого навчання, можливість по-новому визначити освітні функції як креативні та гуманістичні, готувати молодь до змін існуючої дійсності, яка більшою мірою втілювала б у собі гуманістичні цінності.

Антропологічний вимір освіти й виховання розкриває їхню гуманістичну сутність, що є основними мотивами соціально-антропологічних ідей В. Винниченка та М. Шлемкевича. На сучасному етапі, поняття цілісності, комплексний підхід, проблематика соціальної (культурної) антропології є визначальними тенденціями української філософсько-антропологічної думки. Цим, в свою чергу, обґрунтовується статус української антропології як комплексної науки про людину. Людиновимірність освітньо-педагогічної діяльності є важливою передумовою стійкого розвитку суспільства, сприяє його здатності до самооновлення [4]. Укоріненість освіти й виховання у людському бутті дає підстави розглядати принцип дитино-центризму, що визначає ефективність різних педагогічних систем, задавати напрям реформування освіти. Завдяки низці філософських напрямів, Винниченко зумів цілісно підійти до аналізу проблем суспільства та світу. Спостерігаючи нівелювання тодішньої людини, її небажання долати життєві перешкоди, Винниченко сподівався, що в майбутньому люди зможуть протистояти тягарам злої долі, ставши на шлях докорінних перетворень суспільства, моральних норм, самих себе. Загальний песимізм мислення Винниченка простежується у його антиутопічних позиціях. Розум художника настільки всеосяжно відбивав світ довкола себе, припускаючи для людини не тільки "світле", а й "темне" майбутнє [3].

Мотиви філософської антропології, які спостерігаються у творчості Винниченка, сприяли тому, що він у центр своїх міркувань поставив людину, її життя у світі, прагнення до вдосконалення, бажання зрозуміти зміст свого існування, виявлення шляхів, що ведуть до щастя. Пропагуючи для всього суспільства правила конкордистської моралі, принцип "чесності із собою", мислитель вірив, що вони можуть сприяти гармонізації людини та світу, помножуючи любов і добро. У світоглядній позиції Винниченка простежується разом із невдоволенням тогочасним станом суспільства невимовна тривога за майбутнє. Винниченко звернув увагу на масштабне за своєю значимістю явище тодішньої Європи – декаданс, з наслідками якого він боровся до кінця свого життя. Його філософська позиція – це формування людини нового типу – не людини – будівельника нового суспільства. Віра в позитивний сенс життя змушує людину замислюватися над цим питанням час від часу і робити все необхідне для того, щоб її досягнути [2, с.100]. Саме ця віра є причиною невдоволення людини сьогоднішнім, і тому, на наш погляд, усі її дії будуть спрямовані у

майбутнє. Винниченкове розуміння людини збігається з визначенням, яке отримало в парадигмі філософської антропології провідне значення. Йдеться передусім про зміст, що визначається через ідею цілого; значущі "навіть слова для висловлювання цієї ідеї що людська сутність є радикально обумовлена серйозністю, такою, яку вагу ці слова і ця ідея мають для неї" [1, с. 399]. Антропологія В. Винниченка відкидає антропоцентризм, який заперечує вислідам науки та шкодить боротьбі з дискордизмом ("кривовага сил"). Проте необхідне "прагнення, спрямування на погодження себе й усього людства з рідним йому середовищем, з Усесвітом" [2, с.100]. В. Винниченко доводить, що коли кожна людина і всі люди разом матимуть духовне й фізичне здоров'я, "існування, заповнене доцільною діяльністю" – рівновагу та погодженість сил, – тоді "людство зможе віднайти той загублений рай, про який воно, у найкращих представниках своїх, не перестає мріяти" – "цілковите, всебічне погодження людства із законами Всесвіту і земної природи" [2, с. 339].

Важливий науковий внесок в розвиток концепції людини на засадах соціально-антропологічного коду української філософії освіти, який зробив М. Шлемкевич, ставив за важливе завдання оволодіння людиною народною культурою і народно-педагогічним досвідом. В основі його ідей була закладена тенденція розвитку української галицької педагогіки ХХ ст., сутність якої полягала в збереженні і розвитку етнокультурної самобутності українців в умовах колонізації земель України та обґрунтування потреб українців у національному відродженні. Означене уможлиблюється через глибинне засвоєння людиною духовно-культурної спадщини її народу, що в подальшому має значний вплив на розвиток освіти і виховання. В науковому доробку науковця, "Загублена українська людина" (1992) зосереджено увагу на світоглядному типі особистості "шевченківська людина", де в якості лозунга виступають слова Т. Шевченка "Борітеся – поборете!". Її головною зброєю є незламна незалежна думка та сила духу. Як зазначав, М. Шлемкевич, така людина здатна випереджувати час, адже знаходиться в постійному русі, і прагне не тільки до самовдосконалення, але й намагається чинити вплив на розбудову нового суспільства. Виділена М. Шлемкевичем типологія світогляду особистості української людини в історико-культурному контексті, далеко виходить за межі тих систем, які були йому сучасними, адже вони актуальні і в умовах сьогодення.

В основу концепції людини за М. Шлемкевичем закладено ідеї розбудови Української держави на засадах гуманно-демократичного устрою, де чинне місце посідає національний характер життя людини, її орієнтири, цінності, відповідальність за долю нації, рішучість, дієвість. Ставлячи на перше місце

цінності, що складають основу моральних чеснот і законів доброзичливості. І співчуття, повернення до духовних коренів народу на гуманітарних засадах, виведення порядних людей у центр уваги, як сказав М. Шлемкевич. Адже духовне вдосконалення людини відображається на її стосунках з оточуючими, розумінні, повазі та любові до інших, ставленні до родини, країни, суспільства. Методологічна основа формування українського світогляду, у М. Шлемкевича, дозволяє визначити пріоритетність ставлення до людини, її природи, розуміння співіснування зі світом, іншими людьми та Богом, а також визначальні фактори для успішного розвитку молоді. Християнські цінності пов'язані з усвідомленням важливості ідеалів, які пропонує нам християнство. Чинниками успішної підготовки педагогів є увага до гуманізації людської свідомості, формування національної самосвідомості, етнопедагогічні аспекти цього формування, праця, духовна підготовка, які забезпечують досвідну орієнтацію особистості в ціннісному плані. Ступінь впливу цих факторів на морально-етичний вибір людини залежить від глибини її віри в певні ідеали. Щоб знайти орієнтири для формування свого світогляду, М. Шлемкевич наполягає: *"Людина, яка дискутує, повинна мати свої переконання"* [5]. М. Шлемкевич також передбачає пошуки шляхів досягнення відповідальності за долю нації, рішучості, дієвості, автентичності, працьовитості (переважно завдяки здатності мислити й організовувати своє життя), помітної зміни суспільної свідомості, яка може простежується до якостей "нової" людини, і розглядається як твір, тісно пов'язаний з українською боротьбою: *"група порядних людей, перетворених у суспільство вищим порядком, вищим порядком, що втілює моральні ідеали"* [6].

На думку М. Шлемкевича, свобода вибору є важливим фактором становлення особистості та розвитку духовної сили української молоді, необхідної для задоволення духовних потреб і збереження особистої гідності. *"Існує багато можливостей, перш ніж зробити вибір, перш ніж прийняти рішення, – наголошує він, – і їх зважують, досліджують у своєму розумі, підходять до них із підозрою"*. Якщо це миттєво впевнено, тоді немає потреби думати, вибирати, вирішувати. Свобода волі людини – це перевірена, піддана сумніву свобода вибору" [7]. Дослідник вважав, що процес виховання духовної сили української молоді потребує обережності й терпіння. Мислення і вільна особистість допомагає людям усвідомити, що від неї залежить багато речей, і тільки віра допоможе протистояти спокусі.

Список використаних джерел

1. Аверинцев С. К дефиниции человека. Человек. История. Весть / Сост. К.Б. Сигов. Київ: Дух і літера, 2006. 400 с.

2. Винниченко Володимир. Конкордизм. Система будівництва щастя: Етико-філософський трактат / Передм. Т. І. Гундорової. Київ: Укр. письменник, 2011. 335 с.

3. "Єдина Федеративна Конкордистська Республіка Землі". Винниченко Володимир. Конкордизм. Система будівництва щастя: Етико-філософський трактат / Передм. Т. І. Гундорової. Київ: Укр. письменник, 2011. 335 с.

4. Загородня А.А. Генеза соціально-антропологічних ідей в українській філософії освіти і виховання (друга половина XIX століття). The 6th International scientific and practical conference "Eurasian scientific discussions", (July 3-5, 2022). Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2022. P. 151-152. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mezhdunarodnayanauchno-prakticheskaya-konferentsiya-eurasian-scientific-discussions-3-5-iyulya-2022-godabarselona-ispaniya-arhiv>.

5. Берко П., Дзера М. Світоглядні позиції Миколи Шлемкевича крізь призму антропологічної установки. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького. 2016. Т. 18. № 2. С. 238–245.

6. Артюх В. Про деякі історіософські ідеї в філософській публіцистиці Миколи Шлемкевича: спроба екзистенціальної інтерпретації. Філологічні трактати. 2009. Т. 1. № 3-4. С. 5–14.

7. Шлемкевич М. Дискусія і про дискусію. Листи до Приятелів. Нью-Йорк – Торонто: Ключі. Ч. 3–4 (97–98). Р. IX. 1961, берез. – квіт. С. 53–56.

Любецький С. І.,
магістр комп'ютерних наук,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

УДК 377

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПРОГРАМНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

1. Технологічна еволюція та її вплив на професії:

– Сучасний перехід до постцифрового суспільства супроводжується глибокою інтеграцією цифрових технологій в усі сфери життя, зокрема в ІТ-індустрію. Штучний інтелект, Інтернет речей (IoT), блокчейн та великі дані (Big Data) кардинально змінюють структуру праці та вимоги до професійної компетенції.

– У зв'язку з цим, спеціалісти, зокрема інженери-програмісти, повинні бути здатні швидко адаптуватися до змін, що з'являються через розвиток нових технологій. Вони потребують гнучкості та готовності до змін у професійному середовищі.